ROLUL FAMILIEI HURMUZAKI ÎN PROCESUL DE MODERNIZARE A SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI DIN BUCOVINA SECOLULUI AL XIX-LEA*

ILIE LUCEAC

Die Rolle der Familie Hurmuzaki im Prozess der Modernisierung der rumänischen Gesellschaft in der Bukowina des 19. Jahrhunderts

(*Zusammenfassung*)**

Die sozial-politische Lage der Rumänen in der habsburgischen Bukowina in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts war ziemlich schlecht. Die Geschichte erwähnt für das Jahr 1848 einen akuten Mangel an einer nationalen intelektuellen Elite in allen Tätigkeitsbereichen der Gesellschaft, so dass die Teilnahme der Mitglieder der Familie Hurmuzaki am sozial-politischen und kulturellen Leben der damaligen Bukowiner Gesellschaft scheint uns heute als eine providentielle Tat fur die rumänische Gesellschaft aus dem Herzogtum Bukowina.

Zusammen mit anderen Intelektuellen – hauptsächlich Bojarensöhne – waren die Gebrüder Hurmuzaki aus der ersten Generation an der Spitze des Stärkungsprozesses der Nationaleinheit in der Bukowina. Sie wussten, der Nationalkultur eine Grundlage zu geben und den Weg zu zeigen, den die rumänische Bukowiner Gesellschaft zwecks ihrer Umgestaltung im Sinne der Modernität wählen sollte. Später, am Ende des 19. Jahrhunderts, hat die rumänische Intelektuellenschicht (einschliesslich die zweite Generation der Familie Hurmuzaki) zur Verwirklichung des Nationaleinheitsideals und zur tatsächlichen Vereinigung mit Rumänien im Jahre 1918 wesentlich beigetragen.

Um unsere Identität auch heutzutage, trotz aller ungünstigen Bedingungen für die nationale Anerkennung der Minderheiten innerhalb eines einheitlichen und selbstständigen Staates, zu bewahren, müssen wir immer wieder zur Geschichte zurückkehren. Das kulturelle und nationale Werk der Familie Hurmuzaki in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts muss für uns ein Masstab sein, weil es für die rumänische Identität und Kultur wesentlich war.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Familie Hurmuzaki, historische Wahrheit, Kultur und Identität, nationale Geistigkeit.

* Comunicare susținută în cadrul Conferinței Științifice Internaționale „Bucovina și bucovinenii în secolul al XIX-lea. Tradiționalism și modernitate", manifestare închinată centenarului nașterii academicianului Radu Grigorovici, Rădăuți, 10–11 noiembrie 2011.

** Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)

Comemorăm luna aceasta o sută de ani de la naşterea academicianului Radu Grigorovici, renumit fizician şi chimist român, care s-a născut, a copilărit şi şi-a făcut studiile universitare la Cernăuţi. Cu această ocazie s-au ţinut conferinţe şi simpozioane omagiale la Bucureşti, la Cernăuţi şi, iată, în prezent, la Rădăuţi. În acelaşi timp, ne gândim cu pioşenie şi recunoştinţă la o altă personalitate importantă a Bucovinei, academicianul Vladimir Trebici, dispărut şi el de vreo doisprezece ani dintre noi. Şi nu putem trece cu gândul peste faptul că atât Radu Grigorovici, cât şi Vladimir Trebici au stat la baza fondării Centrului pentru Studierea Problemelor Bucovinei al Academiei Române, astăzi Institutul „Bucovina" al Academiei Române. Academicianul Radu Grigorovici, în calitatea sa de vicepreşedinte al Academiei Române pe atunci, a susţinut propunerea şi a contribuit esenţial pentru ca acest centru să fie inaugurat şi să funcţioneze la Rădăuţi[1]. Instituţia „a fost înfiinţată la Rădăuţi, în Şedinţa Solemnă a Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, din 6 septembrie 1992, şi oficializată prin Hotărârea de Guvern nr. 743 din 24 decembrie 1993, sub denumirea Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei al Academiei Române – Filiala Iaşi. Din 1994, acest Centru publică revista „Analele Bucovinei"[2], din al cărei colegiu de redacţie au făcut parte regretaţii academicieni Radu Grigorovici şi Vladimir Trebici.

Viaţa lor a fost un exemplu demn de amintirea înaintaşilor, iar moştenirea lor ştiinţifică şi culturală constituie un testament şi o învăţătură pentru generaţiile de astăzi şi pentru cele care vor urma.

Iar cât priveşte înaintaşii, amintim că situaţia social-politică a românilor din Bucovina habsburgică în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea ajunsese într-o stare precară. La momentul 1848, în Bucovina se înregistra o lipsă acută a unei pături intelectuale naţionale în toate sferele de activitate ale societăţii, aşa încât implicarea membrilor familiei Hurmuzaki în viaţa social-politică şi culturală a societăţii bucovinene de atunci ne apare astăzi, în retrospectiva anilor, ca o împlinire providenţială pentru comunitatea românească din Ducatul Bucovinei.

Alături de alţi intelectuali, în majoritatea lor fii de boieri, fraţii Hurmuzaki din prima generaţie s-au aflat în fruntea procesului de coagulare a unităţii de neam în Bucovina înstrăinată. Ei au ştiut să pună bazele culturii naţionale şi să arate drumul pe care urma să păşească societatea românească de aici, în procesul de transformare modernă a ei, încât, mai târziu, clasa intelectualilor români de la sfârşitul secolului al XIX-lea (inclusiv generaţia a doua a Hurmuzăkeştilor) a

[1] D. Vatamaniuc, *Bucovina între Occident şi Orient. Studii şi documente*, Cuvânt-înainte de acad. Ştefan Ştefănescu, Bucureşti, Editura Academiei Române, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii si monografii" (20), 2006, p. 25–27.

[2] Acad. Radu Grigorovici, *Bucovina între milenii. Studii şi documente*, Cuvânt-înainte: D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Ediţie îngrijită de Rodica Marchidan şi Rodica Iaţencu, Indice de nume [illegible] „Enciclopedia Bucovinei în stu[illegible]

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)

contribuit esențial la înfăptuirea idealului de unitate națională, care a culminat cu actul Unirii de la 1918.

În istoria rezistenței românilor bucovineni, „Mecca românismului" – Cernauca – i-a focalizat pe toți intelectualii, reușind să mențină vie conștiința de neam. Meritul de pionierat al Hurmuzăkeștilor la formarea și educarea unei clase a intelectualității naționale, cât și a promovării culturii în Bucovina a fost uriaș. Ei au contribuit:

1) La înființarea primului ziar românesc „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură" (4 octombrie 1848 – 2 octombrie 1850), care a apărut din inițiativa și pe spezele fraților Hurmuzaki. Redacția ziarului se afla în casa Hurmuzăkeștilor de la Cernăuți[3], care a fost identificată de curând. Ea se află și astăzi în preajma Bisericii „Sfânta Paraschiva" din centrul fostei capitale a Bucovinei. Frații Gheorghe și Alecu au fost și redactorii ziarului „Bucovina";

2) La întemeierea, în 1851, a Bibliotecii Țării, iar mai târziu, în 1857, și a Bibliotecii gimnaziștilor români de la Liceul German din Cernăuți, Eudoxiu, Constantin și Alexandru Hurmuzaki au îmbogățit Biblioteca Țării și Biblioteca Societății cu fonduri de carte românească ce apărea în România. Gheorghe Hurmuzaki, moștenind biblioteca personală a lui Eudoxiu, după moartea acestuia, a dăruit-o Bibliotecii Țării[4] din Cernăuți, la a cărei înființare și susținere Eudoxiu Hurmuzaki a stăruit pe toate căile;

3) La înființarea Reuniunii Române pentru Leptură (19 aprilie/1 mai 1862), iar din ianuarie 1865 – a Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina. Fiind concepută ca o instituție culturală, Societatea a reușit să adune pe toți cărturarii români din Bucovina și să formeze o intelectualitate tânără, care mai târziu va juca un rol important în destinul politic și cultural al provinciei. Timp de peste 80 de ani, Societatea a grupat și a călăuzit forțele intelectuale ale bucovinenilor;

4) La conducerea nemijlocită a Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina, în 1865, președinte a fost ales Gheorghe Hurmuzaki, care a deținut această funcție până la încetarea sa din viață, în 1882. Atât membrii din prima generație a Hurmuzăkeștilor, cât și unii reprezentanți din cea de a doua generație au stat în fruntea Societății, în special, Eudoxiu (Doxuță) Gh. Hurmuzaki, între anii 1889–1899, ca președinte, cât și Alexandru N. Hurmuzaki, mai târziu, ca

[3] Ilie Luceac, *Încă o dată despre casa Hurmuzaki din Cernăuți*, în „«Glasul Bucovinei». Revistă trimestrială de istorie și cultură", Cernăuți–București, anul XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 39–47.

[4] Ileana-Maria Ratcu, *Din corespondența familiei Hurmuzaki. Date privind înființarea primei biblioteci publice din Bucovina, „Biblioteca Țării"*, în „«Hrisovul». Buletin al Facultății de Arhivistică" (serie nouă), București, Tomul II, 1996, p. 109–122. Specificăm că cele cinci scrisori ale lui Eudoxiu către Constantin în legătură cu Biblioteca Țării din Bucovina, cuprinse în Fondul *Hurmuzaki* de la Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.I.C.), Dosar nr. 316 (4 scrisori) [illegible] mână de autoarea articolului citat.

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)

vicepreşedinte. Aşadar, Hurmuzăkeştii s-au aflat în fruntea Societăţii în cea mai frumoasă perioadă (perioada de aur) a activităţii ei;

5) La fondarea organului de presă al Societăţii – „Foaia Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina", având experienţa ziarului „Bucovina" de la 1848–1850, editat şi redactat cu pricepere tot de către fraţii Hurmuzaki. În „Foaia Societăţii..." nu se urmăreau doar cele două principii ce s-au respectat în editarea ziarului „Bucovina", adică, ideea naţională românească şi ideea unităţii de neam. Aici s-a publicat şi foarte multă literatură originală;

6) La obţinerea în 1848–1849 a unei Catedre de limba şi literatura română la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuţi, unde tot Hurmuzăkeştii au avut un rol decisiv pentru ca titularul catedrei să ajungă Aron Pumnul. De fapt, geneza, evoluţia şi afirmarea clasei intelectuale româneşti în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea se datorează prezenţei şcolii[5]. Seria începe cu înfiinţarea, în 1808, a Liceului (Landesgymnasium), devenit ulterior Liceul „Aron Pumnul", apoi continuă cu Institutul Teologic (1828), cu Catedra de limba şi literatura română (1849) şi culminează cu înfiinţarea Universităţii Francisco-Josefine (1875) din Cernăuţi;

7) La dezlipirea Bucovinei de Galiţia, şi aici îl amintim în primul rând pe Eudoxiu Hurmuzaki, istoricul şi omul politic providenţial pentru Bucovina. Căci dacă nu a dictat la timpul său faimoasa *Petiţie a Ţării (Landespetition)* din iunie 1848, cerând prin ea dezlipirea Bucovinei de Galiţia şi constituirea ei într-o provincie separată, atunci cu siguranţă el a alcătuit noua şi temeinica pledoarie din *Pro Memoria zur Bukowiner Landespetition vom Jahre 1848*, cu o largă documentare istorică, având la bază ideea romanităţii românilor şi a unităţii lor etnice. Acest reprezentant al primei generaţii a Hurmuzăkeştilor s-a evidenţiat ca unul dintre ctitorii istoriografiei româneşti moderne, ca „eliberator" al Bucovinei şi artizan al vieţii parlamentare a Ducatului[6];

8) La lupta acerbă în favoarea înfiinţării unei Catedre de istoria românilor (să ne amintim de conferinţele lui Alecu Hurmuzaki, în special, de conferinţa *Carele e caracterul şi tendinţa învăţământului public la noi*[7]). În ceea ce priveşte Catedra de istorie a românilor, ea se va deschide abia la 1912, când tânărului profesor Ion I. Nistor i se va încredinţa Catedra de istorie sud-est europeană la Universitatea din Cernăuţi. Fraţii Hurmuzaki – Gheorghe şi Alecu – şi alţi intelectuali s-au străduit să deschidă la Institutul de Studii Filosofice (instituţie românească de învăţământ superior de până la inaugurarea în 1875 a Universităţii cernăuţene) o Catedră de

[5] Ilie Luceac, *Familia Hurmuzaki: între ideal şi realizare. O istorie a culturii româneşti din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Cernăuţi–Timişoara, Editura „Alexandru cel Bun" – Editura „Augusta", 2000, p. 74.

[6] *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei. Din viaţa parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Ediţie bilingvă, cu stabilire de text, prefaţă, note şi comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleşu, Bucureşti, Institutul Cultural Român, 2007, p. 9–59.

[7] Alexandr[illegible]*a noi?*, în „Foaia Societăţii pentru L[illegible] p. 60–80.

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)

limba și literatura română, să obțină de asemenea ca româna să fie introdusă ca limbă de predare și la Institutul de Teologie din Cernăuți (1848);

9) La editarea „Calendarelor" Societății;

10) La susținerea teatrului românesc și organizarea unor turnee ale trupelor de teatru din țară în Bucovina[8]. Acestea au fost trupele de teatru ale Ștefaniei (Fany) Tardini (1864, 1865), Mihail Pascaly (1869), Matei Millo (1871), apoi turneele trupelor de teatru ale lui Mihail Galino (1872), Maria Vasilescu (1874) și altele;

11) La inițierea și menținerea colaborării lui Vasile Alecsandri mai întâi la ziarul „Bucovina" și apoi la „Foaia Societății...", ceea ce a contribuit fundamental la dezvoltarea și îmbogățirea literaturii originale în Bucovina[9] și la sporirea patrimoniului cultural al românilor, în general;

12) La înființarea unei universități românești (Dacă totuși, în 1875, s-a deschis o universitate germană în Cernăuți, deputații români din Parlamentul austriac, și în special Gheorghe Hurmuzaki, au cerut insistent cel puțin o Catedră de limba și literatura română în cadrul acestei universități. Cererea le-a fost satisfăcută. Primul titular al acestei catedre a fost numit Ion Gheorghe Sbiera);

13) La editarea, între 1881 și 1884, a revistei Societății „Aurora Română" (redactor Ion Bumbac);

14) La menținerea legăturilor culturale cu intelectualii din Transilvania[10], în special, cu George Barițiu, precum și cu cei din Principatele Unite, despre care am amintit mai înainte;

15) La organizarea ciclurilor de conferințe publice cu caracter științific și cultural;

16) La susținerea diverselor acțiuni culturale, cum a fost culegerea de cântece și arii naționale românești din Bucovina, în baza cărora s-a născut albumul în patru fascicole, *48 Aires nationaux roumains*, întocmit și publicat în 1855 la Lemberg de către Carol Miculi, fost elev al lui Frédéric Chopin, sau la susținerea celor două concerte la Cernăuți, în primăvara anului 1847, de către celebrul compozitor și pianist ungar Ferenc Liszt[11], la îndemnul lui Eudoxiu Hurmuzaki;

17) La înființarea bibliotecilor școlare sătești etc.

Toate aceste realizări, mai mult sau mai puțin reușite, ale fraților Hurmuzaki cu privire la păstrarea identității, a limbii, școlii și bisericii românești le considerăm astăzi ca fiind o contribuție esențială la modernizarea societății românești din Bucovina secolului al XIX-lea.

Cât privește activitatea culturală a fraților Hurmuzaki, ea este bine ilustrată în corespondența acestora. Citățm un fragment dintr-o scrisoare adresată lui

[8] Idem, *Teatrul național la Cernăuți*, în „Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina", anul IV, nr. 6 și 7 (iunie–iulie), 1868, p. 172–173.

[9] Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, Craiova, Editura Scrisul Românesc S. A., 1940, p. 114–122; 127–133; 226–232.

[10] Ilie Luceac, *op. cit.*, p. 38–48.

[11] Idem, *C* *szt la Cernăuți"*, în „Academica", 03.

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)

George Barițiu de către neobositul Constantin Hurmuzaki, care, pe lângă ocupațiile ce le avea în Moldova ca demnitar de stat, a manifestat un interes deosebit pentru dezvoltarea artei muzicale naționale românești din Bucovina, îngrijindu-se de soarta albumului *48 de Arii naționale românești*, întocmit și îngrijit, după cum am mai amintit, de către Carol Miculi, cunoscut compozitor, celebru pianist și unul dintre primii profesori de muzică ai lui Ciprian Porumbescu. Iată ce scria Constantin Hurmuzaki lui Barițiu: „Dacă ați les, în anul trecut, pe la iunie sau iulie, în «Bucovina», un articol al meu, despre concertul lui Miculi, și colecțiunea făcută de el, Vă puteți acuma încredința, din alăturatul cântec, că am scris adevărul. Pân-acum, acest rar talent au transcris sub nemijlocita asistență și îmboldire a mea și a surorii mele Săftica[12], după executarea celor mai buni lăutari, ce i-am adus din toate părțile, mai bine de 36 de cântece naționale, din cele mai frumoase, care curând se vor trimite la Lipsca. De nu asistam eu și soră-mea, dânsul fiind cam leneș, nu compunea nici trei cântece. Dar așa, având aspră execuție în spate, n-au avut ce face"[13]. Aceste cântece au pus baza ulteriorului album în patru fascicole, în care găsim doine, hore, balade și cântece ciobănești, culese de la lăutarii și interpreții populari din nordul Moldovei, descoperiți de către Eufrosina, Eliza, Constantin și Alecu Hurmuzaki.

Prezentăm încă un exemplu elocvent de implicare a Hurmuzăkeștilor în procesul de modernizare a societății românești din Bucovina în secolul al XIX-lea. Este cunoscut faptul că celebrul compozitor și pianist maghiar Ferenc Liszt, la îndemnul lui Eudoxiu Hurmuzaki, a concertat în mai 1847 la Cernăuți. Liszt s-a întâlnit la Iași în două rânduri și cu fratele lui Eudoxiu, Constantin Hurmuzaki: în prima sa călătorie prin Țările Române din ianuarie 1847 și în cea de-a doua vizită, întreprinsă în mai 1847, în drum spre Constantinopol, când Franz Liszt a susținut și cele două concerte la Cernăuți. În capitala Bucovinei, Liszt a fost primit, pe lângă alți intelectuali de origine germană[14], și de către Doxaki-tatăl, fiii Gheorghe și Nicu Hurmuzaki, iar în Moldova, la Iași, compozitorul s-a aflat în anturajul lui Constantin Hurmuzaki[15].

[12] Eliza, numită și Săftica Sturdza, născută Hurmuzaki (1821–1885). Ea își doarme somnul de veci în cimitirul fostului conac Sturdza de la Miclăușeni, alături de frații Constantin și Alecu Hurmuzaki.

[13] Nicolae Bănescu, *Corespondența familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Barit*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc", 1911, p. 93–94.

[14] Este vorba despre Ritter Umlauff von Frankwell, fost pe vremuri președinte al Tribunalului din Cernăuți, om de altfel cu merite față de națiunea română, întrucât în 1842 a cerut printr-un raport înființarea unei catedre pentru limba și literatura română. Președintele era un meloman și poet, iar sosirea lui Liszt îi răpise aproape echilibrul sufletesc, făcându-l să dea o atenție numai secundară serviciului. „Liszt" – scrie fiul său Viktor, în cartea *Leben und Wirken eines oesterreichischen Justizmannes* [Viața și activitatea unui magistrat austriac], Wien, F. Maur & Comp., cuprinzând biografia tatălui autorului – „a dat în Cernăuți, de care se atașase, două concerte și a rămas acolo peste o săptămână. Ultima seară a petrecut-o în casa lui Umlauff într-o societate veselă, de care nu se putea despărți și abia în zorii zilei s-a urcat în careta poștei. Umlauff a dat expresie entuziasmului său față de acest rar om prin două poezii, pe care le-a tipărit anonim și le-a împărțit în public" (p. 57). Mai târziu, Umlauff a [illegible] 61).

[15] Ilie Luc [illegible]

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)

Gestul lui Eudoxiu Hurmuzaki de a-l sfătui și de a insista ca Ferenc Liszt să treacă prin Cernăuți și să concerteze în capitala Bucovinei demonstrează că el a ținut să prezinte societății cernăuțene o valoare a muzicii europene și universale. Aceasta era o strategie de gândire modernă a generației de la 1848 a intelectualilor din familia Hurmuzaki. Cultura națională, câtă exista, trebuia integrată în circuitul european, de aceea Hurmuzăkeștii s-au orientat după situația care exista la Cernăuți încă de prin anii 1830–1840, când intelectualitatea de aici arăta un interes sporit pentru muzică[16].

Aceste cuceriri nu erau lucruri ușoare, întrucât se cunoștea atitudinea neprietenească a Habsburgilor și mai ales a galițienilor față de români. Ele au redat bucovinenilor un drept ce l-au avut întotdeauna și l-au întărit prin slava lor.

Cuvintele lui Gheorghe Hurmuzaki, rostite în cadrul unei Conferințe a Societății, înflăcărează și astăzi pe cei ce le citesc și care înțeleg că propășirea și modernizarea cu adevărat a unei societăți se fac prin intermediul cărții și al culturii. Iată ce scria el: „Cu fruntea înaltă, cu mândria cetățenilor, ce se numără astăzi între cei mai liberi din Europa, să păşim înainte şi să stăruim a se împlini ce s-a negrijit mult şi de către mulți, *de sus până jos*, în biata noastră țară; să conlucrăm la întemeierea și la întărirea *regimului libertății* în mijlocul nostru, la îmbunătățirea stării patriei, și, pătrunși de prima îndatorire a unui cetățean liber și a virtuții cetățenești: de simțământul de legalitate, să înfățișăm lumii icoana cea adevărată a țării noastre, și descoperind, *fără frică și fără cruțare*, în folosul acesteia, împreună cu dorințele, cu nevoile și trebuințele obștii, toate neajunsurile, lipsele și abuzurile – orișiunde le-am întâmpla – să le trădăm tribunalului celui mai sever și nepărtinitor: *conștiinței publice*, spre a fi îndreptate sau spre a fi osândite".

Așadar, în secolul al XIX-lea, în centrul tuturor acestor manifestări naționale și culturale, pe lângă ceilalți intelectuali cărturari din Bucovina, s-au aflat, în primul rând, membrii familiei Hurmuzaki.

Pentru ca și în vremurile noastre să putem să ne păstrăm identitatea, în pofida condițiilor, uneori nefavorabile, de afirmare națională a minorităților într-un stat unitar și independent, trebuie să apelăm mereu la memoria istorică. Să învățăm de la înaintașii noștri din secolul al XIX-lea și de la cei mai aproape de noi, care ne-au încredințat ștafeta. Să nu uităm că fără limbă, școală și biserică românească nu vom reprezenta mai nimic sub soare decât o comunitate de cetățeni fără identitate.

[16] R. F. K

BDD-A32610 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:56 UTC)